

เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคม และสวัสดิการสังคม : กรณีพื้นที่ภาคกลาง

เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม :
กรณีพื้นที่ภาคกลาง

ลิขสิทธิ์ของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ISBN 978-611-7192-08-1

จัดพิมพ์โดย : กลุ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม
สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
โทรศัพท์: 0-2306-8729, 0-2306-8860
โทรสาร: 0-2306-8862
Website: www.m-society.go.th

พิมพ์ครั้งที่ 1 : มิถุนายน 2552

จำนวนหน้า : 160 หน้า

จำนวนพิมพ์ : 400 เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์เดือนตุลา
204-206 ซอยวิภาวดีรังสิต 84 (กวีเหวียนระวี) ถนนวิภาวดีรังสิต
แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 02-996-7392-4
โทรสาร 02-996-7395

คำนำ

การดำเนินการเพื่อการสร้างเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้นคนในสังคม นับเป็นภารกิจหลักที่ท้าทายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสมอมา เป็นที่ยอมรับว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของโลกในปัจจุบันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความรวดเร็ว ซับซ้อน จำเป็นที่หน่วยงานต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนบทบาทให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องมีแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการกำหนดกลยุทธ์หรือยุทธวิธีการทำงานที่สามารถหนุนเสริมการทำงานร่วมกับภาคีส่วนอื่นๆ บทบาทของรัฐส่วนกลางนอกจากจะต้องทำหน้าที่ทั้งในส่วนของการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายแล้ว ยังต้องสร้างความร่วมมืออย่างกว้างขวางในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น (Active Participation) เพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคม เพราะเชื่อว่าการมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดพลังการพัฒนาและทำให้การผลลัพธ์การทำงานมีความยั่งยืน

บทบาทสำคัญของสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้การกำกับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ในการการพัฒนาสวัสดิการสังคมและสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตในทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีโอกาสเข้าถึงการคุ้มครองและสวัสดิการอย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคมในลักษณะการเสริมพลัง และสร้างการมีส่วนร่วมโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

ที่ผ่านมา กิจกรรมหลักประการหนึ่งที่สำคัญมาตรฐานการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ได้ดำเนินการก็คือ การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคม โดยได้จัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการอันมีลักษณะเป็น โครงการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ปีงบประมาณ 2552) ซึ่งลักษณะที่สำคัญของ โครงการดังกล่าวคือการเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียน ร่วมกันในการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงเพื่อศึกษากลไกการบูรณาการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการ สังคม เพื่อเป็นแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม โดยได้มีการจัดเวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในพื้นที่ 5 ภูมิภาคทั่วประเทศไทย

ลักษณะการดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะสร้างความรู้ ภาวปฏิบัติให้เกิดขึ้นอันเป็นชุดความรู้ที่จำเป็น ใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเน้นการ สร้างชุดความรู้ใหม่ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการ พัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมให้กลายเป็นต้นทุนการพัฒนาสังคม (Social Capital) ที่มีจากพื้นที่ชุมชน

เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมถือเป็นการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเชิญตัวแทนพื้นที่ชุมชนทั่วประเทศที่มีการ ดำเนินการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการซึ่งมีมิติการทำงานที่หลากหลาย ให้ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ มุมมอง ทักษะ ร่วมกับทีมคณะ วิทยากรจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยมหิดล โดยในท้าย ที่สุดแล้วความรู้ดังกล่าวจะกลายเป็นความรู้ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสังคมและ การจัดสวัสดิการสังคมไทยอีกชุดหนึ่งที่จำเป็นได้ และนำไปปฏิบัติได้

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เล็งเห็นประโยชน์อันมากมายของชุดความรู้ดังกล่าวซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ทางกระทรวงฯ จึงได้จัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินการเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม โดยเอกสารสรุปผลการดำเนินฉบับนี้ เป็นการสรุปผลเกี่ยวกับ “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในพื้นที่ภาคกลาง” เมื่อวันที่ 16-17 มีนาคม 2552 ณ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยหวังว่าเนื้อหาในเอกสารฉบับนี้จะประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจต่อไป

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
พฤษภาคม 2552

คำปรารภ

การตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ไขปัญหาสังคมของรัฐในบทบาทแห่งการเป็นรัฐสวัสดิการในสังคมปัจจุบันที่ถือว่าเป็นสังคมสมัยใหม่ นับเป็นภาระที่ท้าทายและยากยิ่งสำหรับรัฐในการจัดการ ส่งเสริม หรือการอำนวยความสะดวกให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความปกติสุข ทั้งนี้ เพราะสังคมในปัจจุบันมีมิติความหลากหลายและความซับซ้อนที่ยากจะจำแนกได้อย่างชัดเจนว่าอะไรคือต้นเหตุหรือผลลัพธ์ของปัญหาใดปัญหาหนึ่งเพราะสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บทบาทของรัฐในฐานะการเป็นรัฐสวัสดิการจึงต้องมีการปรับตัวอย่างแยบคายเพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งมีแนวทางและเครื่องมือทางสังคมใหม่ๆ เพื่อกระตุ้น สร้าง “ทุนทางสังคม” ให้เกิดขึ้นในสังคมและเป็นพลังร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

บทบาทของรัฐในฐานะรัฐสวัสดิการ หรือการจัดสวัสดิการของรัฐในปัจจุบัน แน่แน่นอนว่าหลักหินี่พื้นที่ต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้การดูแลด้านสวัสดิการ (Care Giver) มาสู่การเป็นผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านสวัสดิการ (Enabler) โดยกระตุ้นส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ ได้มีโอกาส มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งถือเป็นมิติการพัฒนาที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งยังเป็นการสร้างพลังร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีต่อรอยการทำงานของภาครัฐเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของพื้นที่ชุมชนต่างๆ ในประเทศไทยที่ได้มีการดำเนินการด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมแล้ว พบว่า เป็นสิ่งที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่สังคมไทยถือว่ามีต้นทุนทางสังคมอยู่เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ พื้นที่ชุมชนในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทยได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีและหลักประกันความมั่นคงในความเป็นมนุษย์ต่อกลุ่มคนต่างๆ อย่างจริงจัง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งที่ปรากฏขึ้นในระดับพื้นที่ทั่วประเทศไทย

ได้บ่งชี้ให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและพื้นที่ชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐไม่อาจปฏิเสธได้

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏจึงเป็นโจทย์สำคัญที่ทำให้ต้องขบคิดต่อไปว่า หากการพัฒนาประเทศที่มีความหมายรวมถึงการมีส่วนร่วมในบทบาทด้านสวัสดิการของพื้นที่ชุมชน อันทำให้บทบาทของรัฐสวัสดิการหรือการจัดสวัสดิการโดยรัฐมิได้หมายความว่า การจัดสวัสดิการต้องเกิดขึ้นจากรัฐส่วนกลางหรือหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก หากแต่ต้องคำนึงถึงการทำงานของพื้นที่ชุมชน แน่นนอนว่านอกจากบทบาทของรัฐในฐานะ “ผู้ให้” อาจต้องเปลี่ยนแปลงไป และต้องส่งเสริมบทบาทของพื้นที่ชุมชนและภาคประชาชนในด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการให้สามารถทำงานอย่างราบรื่นและเคียงบ่าเคียงไหล่กับหน่วยงานภาครัฐ โดยกระบวนการส่งเสริมดังกล่าวต้องดำเนินการอย่างมีทิศทางและเป็นระบบ

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เล็งเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและความจำเป็นดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ประจำปีงบประมาณ 2552 โดยมุ่งหวังให้ที่จะเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียนร่วมกันในการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงเพื่อศึกษากลไกการบูรณาการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมต่อไป

เอกสารสรุปผลการดำเนินการ “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในพื้นที่ภาคกลาง” ฉบับนี้ เป็นการประมวลสรุปผลการจัดทำเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 16-17 มีนาคม 2552 ณ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ทางสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับคณะวิทยากรจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและมหาวิทยาลัยมหิดล ได้เป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างตัวแทนชุมชน ผู้แทนจากหน่วยงานราชการ และนักวิชาการ

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาสังคมไทยให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนนั้น มิได้เป็นความรับผิดชอบของ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่ต้องร่วมกันคิด แสดงออกและมีปฏิบัติการร่วมกัน แต่เงื่อนไขที่สำคัญก็จะต้องมีการสร้างพื้นที่ ปฏิบัติการทางสังคมที่จะให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ร่วมกัน ความพยายามของสำนักมาตรฐานในการ จัดทำโครงการนี้จึงถือว่าเป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐสวัสดิการในฐานะ “ผู้ให้” มาเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน ส่งเสริม” ให้เกิดกลไก กระบวนการพัฒนา ทิศทางสังคมอย่างบูรณาการและยกระดับสมรรถนะของพื้นที่ชุมชนให้เกิดการ เรียนรู้แบบข้ามกลุ่ม ข้ามพื้นที่ดังปรากฏในเนื้อหาของเอกสารส่วนที่ 4

ผู้เขียนจึงหวังว่าเอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการฉบับนี้ จะช่วยจุดประกายความสนใจ ของผู้อ่าน พร้อมทั้งชี้แนวทางที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมให้ทันต่อความต้องการและการ เปลี่ยนแปลงของสังคม

ไพรัช บวรสมพงษ์ และคณะ

พฤษภาคม 2552

สารบัญ

คำปรารภ	3
คำนำ	6
บทนำ	10
ส่วนที่ 1 โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ : ความเป็นมา ฐานคิดและการออกแบบการดำเนินงาน	13
ส่วนที่ 2 สถานการณ์ทางสังคมของพื้นที่ระดับภาค : กรณีพื้นที่ภาคกลาง	35
ส่วนที่ 3 บริบทเชิงพื้นที่และข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมประชุม	61
ส่วนที่ 4 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ : เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคม และสวัสดิการสังคม	79
ส่วนที่ 5 บทสรุปและแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคม เชิงบูรณาการ	87
ภาคผนวก	95
ก. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เข้าร่วมประชุม	96
ข. รายชื่อคณะทำงานและทีมวิทยากร	142
ค. กำหนดการและผู้เข้าร่วมประชุม	144

เวทีกลไกการบูรณาการ การพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม กรณีพื้นที่ภาคกลาง

บทนำ

เอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม กรณีพื้นที่ภาคกลาง จัดทำขึ้นเพื่อประมวลสรุปภาพสถานการณ์ทางสังคมและข้อมูลแนวทางการพัฒนาสังคมและสวัสดิการตามความคิดเห็นของภาคส่วนต่างๆ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการประชุมหารือและอภิปรายแนวทางในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมเมื่อวันที่ 16-17 มีนาคม 2552 ณ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ประจำปีงบประมาณ 2552 โดยทีมวิทยากรจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับและสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งนอกจากจะได้มีการดำเนินการในรูปของเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแล้วยังได้มีการจัดทำเอกสารสรุปข้อมูลการประชุม ตามความมุ่งหวังที่นอกจากจะส่งมอบชุดความรู้ดังกล่าวกลับสู่พื้นที่ชุมชนแล้ว ยังต้องการเผยแพร่ชุดความรู้ดังกล่าวไปยังหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม รวมถึงผู้สนใจทั่วไป เพื่อให้ทราบถึงลักษณะแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นอยู่ในสังคมไทย และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปว่าควรมีแนวทางอย่างไร

การนำเสนอเนื้อหาในเอกสารได้จำแนกสาระสำคัญไว้เป็นส่วนต่างๆ
อันประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ : ความเป็นมา
ฐานคิด และการออกแบบการดำเนินงาน

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ทางสังคมของพื้นที่ระดับภาค : กรณีพื้นที่ภาคกลาง

ส่วนที่ 3 บริบทเชิงพื้นที่และข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนที่ 4 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ : เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนา
สังคมและสวัสดิการสังคม

ส่วนที่ 5 บทสรุปและแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

ภาคผนวก ก. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เข้าร่วมประชุม

ข. รายชื่อคณะทำงานและทีมวิทยากร

ค. กำหนดการและรายนามผู้เข้าประชุม

โดยรายละเอียดของเนื้อหาเหล่านี้ได้ตามลำดับดังนี้